

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

ԹԻՒ Զ. — ՇՐՋԱՆ ՓԸ.

1885

ՏԱՐԻ ԺԷ.

ՅՈՒՆԻՍ 30.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԾԱԾՈՒԿ ՄԵՂՔԵՐ.

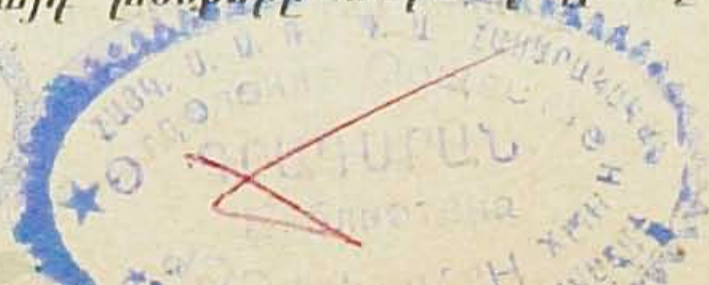
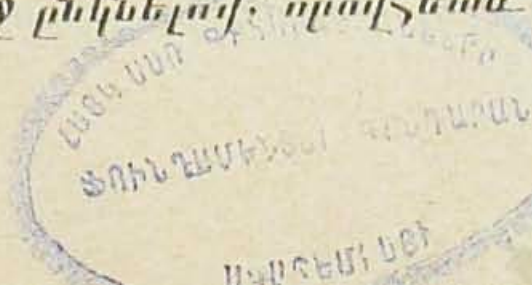
(Ա. է. Գ. Գ. 19. 26.) :

Մի քցիր ինձ քո երեսիցդ, տո՛ւր ինձ քո հոգիդ, որ ինձ սոր-
վեցնի, և հաստատիր իմ՝ մէջս սուրբ հոգի, որ ես միշտ քո ճա-
նապարհդ ընտրեմ: Նաեւ երբոր ինձ կըծածկի գիշերն ու խաւարը,
հաւատարմութեամբ և սիրով քո օրէնքդ պէտք է կատարեմ.
Քա դատաւորական միշտ բայ և արթուն աչքիդ առաջն ամենա-
ժաժուկ բանն էլ պէտք է յայտնուի:

Յիսուս Քրիստոս մեր Փրկիչն ասաց. « Ողնշ լըկայ Ժաժա-ի՛ որ
լըյայարն-ի, ու ու թ Բաժ Խառն-ն՝ որ լիճայո-ի » :

Աստուածային խօսքի այս տունն, երբ որ կարդումէ մարդս՝
ինչպէս պիտի շարժի ու ցնցի՞ իրան, ինչպէս սորա՝ նորա երեսը
կարմրումէ ամօթից, ինչպէս այս՝ այն մարդու երեսի գոյնը թրս-
չումէ այս խօսքերը կարդալուց յետոյ, ծանր ու խոր մտածմանց
մէջ ընկնելով, որովհետեւ այդ խօսքերը արտափելի ճշմարտու-

թիւն են. ամեն մի օրուայ փորձն, ամեն մի ամսուայ մէջ պատահածներն, ամենայն դարերի ընդհանուր պատմութիւնն անդիմադրելի ուժով այդ խօսքերի վկայութիւններն են:

Ի զո՛ւր՝ տուն կրակ քցողն գիշերուան մութին, երբ որ նորան ոչ ոք չէ տեսնում, սողոսկեց ներս և սարսափի ու աւերածի ալիքները վեր բարձրացրեց. այն՝ թէև արեց իւր չարագործութիւնը, բայց այդ կրակ ընկած տան զարհուրելի ալիքները վեր բարձրացան դէպ ի երկինքը, մի վրէժխնդրութեան որի նման, և փախչող չարագործի ծածուկ հետքերը լուսաւորեցին: Ի զո՛ւր՝ կամաց մօտեցաւ թունաւորողն, իւր սպանութիւնը գլուխ բերելու համար. մեռած դիակը, կարծես, լեզուի եկաւ՝ ու բացեց, յայտնեց սպանութիւն գործողի յանցանքը. նորան հեռու աշխարհներից յետ բերեց, որ գայ դատաւորի առաջն՝ իւր յանցանքը խոստովանի: Ի զո՛ւր՝ սուտ երգում ռատողը հանեց իւր բերանից Աստուծոյ անունն, ու մտքից անյկացրեց թէ՛ ո՞վ կարող է իմ խարդախութիւնս ցոյց տալ ու ինձ գորշելի ու անպիտան մարդ ճանաչեցնել, որովհետև մեռնողի լեզուն էլ չէ խօսում: Տարերքը լեզու ստացան, անկենդան մարդը խօսեց կմկմալով ու յայտնեց իւր դէմ եղած չարագործութիւնն:

Ո՛չ ամենախելօք մարդու սրամտութիւնն՝ ոչ ամենազօրաւոր մարդու ոյժն ու զօրութիւնը կարող են ընդ միշտ ծածկել աշխարհի առաջ մի անիրաւ գործ: Մարդկային ազգի վիճակների մէջ կանգնած է վրէժխնդրութեան ահաւոր հրեշտակն, և հատուցման աներևոյթ ձեռքն ապագայի վարսգոյրը բաց է անում:

Ի զո՛ւր աշխարհիս մեծերն ասացին՝ իրաւունք և իշխանութիւն ունինք անելու՝ ինչ որ մեր սիրտն է ուզում, ո՞վ կարող է մեր դէմ վատ խօսել: Ի զո՛ւր զինաւորուեցին նոքա իրանց զարհուրեցնող երկիւղովն, որ ոչ ոք չըհամարձակի իրանց անիրաւ գործերն անիրաւ ասել, որ մարդիկ լռեն իրանց չարագործութեանց մասին, կամ գովեն իրանց մոլութիւնները: Բանտով ու շղթաներով, չարչարանքներով ու մահուամբ կարողացան նոքա համարձակ մարդուն սանձել: Բայց մարդուս մտաւոր աշխարհին չըկարողացաւ հասնել նոցա իշխանութեան ջախջախ գաւազանը. կամաց կամաց պտոյտ էին գալիս բազմութեան մէջ և այս ահանջից սցն ահանջ հասնում անարգական խօսքերն ու նզովքը իրանց վերայ: Ի զո՛ւր նոքա կեղծաւորների ու շողոքորթների բերանով

իրանց փառքը քարոզել ու հռչակել տուին. մի ուրիշ ձայն իրանց որսի մէջն ասումէր. ինչ ուղես, արա՛, բայց և սոյնպէս դու գարշելի մարդ ես: — Ի դուր նոքա յիշատակի մարմարեայ արձաններ կանգնել տուին. արհեստական քարակոյտն իրանց գոյութեան ամօթի և նախատանաց սիւնը դարձաւ: Նոցա քարեայ պատկերների քարայած սառն արտասուքներն էին միակ արտասուքներն, որ տեսնուեցին իրանց մահուան ժամանակ: Նոցա մահուան վերայ թափուած նզովքները գնում, անցնում են ազգաց տարեգիրների մէջ մինչև իրանց վերջին սերունդը, որ զգուշացնեն նման վատ գործերից:

Ծածուկ անարդարութիւնների վերջապէս բացուելուց ու յայտնուելուց չեն կարողանում պաշտպանել՝ ոչ աղքատութիւնն ու ստոր վիճակը, ոչ իշխանութիւնն ու մեծութիւնը, ոչ խորամանկութիւնն ու անպատկառութիւնն: Աստուծոյ ամենակարող ձեռքն է, որ ամեն բան կարգադրում է և նորա ձեռքի թեթև շարժումից միակերպ կախումն ունի մուրացկանը՝ իւր ճանապարհի մէջ, յաղթանակողն՝ իւր զօրաց գլխին կանգնած ժամանակն, իշխանն՝ իւր ամօթի վերան, որպէս և հզօրն ու տկարը:

Ինչքան ուղես, ծաղր արա՛, ծածուկ չարագործ, մտածիր քո մէջը թէ՛ իմ անարգ գործերիս հոտն անգամ ոչ ոք առած չէ: — Մի՞թէ յիրաւի գիտես դու և անկասկած ես, որ այս իսկ րոպէի մէջ քո անպիտան գործերդ յայտնուած չե՞ն ու դու խայտառակուած չե՞ս՝ մի պատահական առիթով, որոյ մասին բոլորովին անհոգ էիր դու՝ քո խորամանկութիւնովդ: Գիտե՞ս, որ արդէն այժմ իսկ մէկի աչքերը քո վերայ չեն մտիկ տալի, քեզ չեն դիտում ու քեզ բռնած չեն քո յանցանքներիդ մէջը:

Ծաղր արա՛, ինչքան կուղես, դու թեթևամիտ մարդ, ու քո րոտիդ նեղութիւն պատճառող հոգսերը քեզանից դէն քցիր, հեռացուր այն մխիթարական խօսքովդ թէ՛ անբաղդութիւնն այնպէս հեշտ կերպով իմ վերայ չի գալ: Աստուծոյ ամենագիտութիւնը մի առակ՝ մի առասպել է, որով երեխերբին ու դիւրահաւատ՝ պարզամիտ մարդոց կարելի է վախեցնել, բայց ինձ՝ չէ: — Համբերիր, քո ժամդ կխփի, ու դու, նոյնպէս թուլասրտութեամբ կը յուսահատուես, ինչպէս որ թուլասրտութեամբ առաքինութիւնը դէն քցեցիր, ու նորանից հեռացար:

Նրկնքի հաստատութեան նման՝ որ իւր հաստահիմն ու անսա-

սան սիւների վերայ յաւիտեան հաստատուն կերպով կանգնած կայ, այնպէս հաստատ է այն խօսքը թէ՛ շէնայ ու թէ Ժաֆա-ի Բան, որ շէնայ-ի, ու ու թէ Բառ-ի Բան, որ Ժաֆա շէնայ:

Հաղիւ թէ կասկածելի է, թէ երկուսից որն է աւելի քարշելին, անարգն ու անպիտանը, արդեօք յայտնի մեղաւորը՝ թէ ծածուկ չարագործը:

Այն մարդն, որոյ մեղքերը յայտնի են, իւր ամօթն ու նախատինքն աշխարհի առաջն է հանում: Իբրեւ յանցաւոր քաղաքական կարգադրութիւնների ու օրէնքների դէմ՝ կրումէ այդ մեղքերի համար սահմանուած պատիժներն. իբրեւ յանցաւոր բարի բարքի ու վարքի դէմ՝ կրումէ նա անպատուութիւնն ու անարգանք, որ հասարակաց կարծիքը նորան աչքից քցումէ: Նա շրջիվումէ շատ բանից. նա զրկվումէ կեանքի բաղդաւորութիւնից. նա գիտէ որ, լաւ մարդիկն իրան արհամարհումեն. նա գիտէ որ, մարդ չըկայ, որ իրան պատուի. ոչ ոք սրտանց իրան չէ սիրում. ոչ ոք սիրտ չէ անում, որ յայտնի կերպով իրան հաւատայ: Շատերն, որոնց շրջանի մէջ կարող էր նա բաղդաւոր լինել, հեռու են պահում իրանց նորանից. վախենումեն որ, նորա հետ մօտ յարաբերութիւն ունենալով, իրանք էլ չարատաւորուեն իրան պէս և անունից ու պատուից չընկնեն:

Այն խղճաւի ու ողորմելի մարդն, որ այգալիսի խայտառակութիւն տանումէ՝ կամայ ակամայ ու համբերութեամբ՝ արդէն իւր տեսակի մարդոց ամենաանարգների ու անպիտանների կարգումն է: Կարծես՝ ինքն իւր անարգութիւնովն՝ ամօթ ու նախատինք է մարդկային ազգի լաւ մասի համար: Կարելի է, որ դեռ ևս չընկճուած քաջ սրտովն ընդգիմանումէ իւր մեղքերին: Բայց նա չէ իւր չար գործերի վերայ իշխանութիւն ունեցողն ու իւր ձեռքը չէ իւր զղուելի գործն անելը, կամ չանելը. ոչ՝ այլ իւր անարգ յանցանքն է, որ իրան իւր իշխանութեան տակն է քցել ու իրան բուռի մէջ հաւաքել. այդ իւր մեղքը քաշաքաշ տանումէ իրան, հակառակ իւր ցանկութեանցը, հակառակ իւր ամենալաւ հասկացողութեանը, մինչև անգամ հակառակ իւր զղջմանը՝ կորուտեան մէկ աստիճանից դէպ ի միւսը իջեցնելով, մինչև որ ուժից ընկնումէ ու յաղթվում: Արտաւիելի՛ գրութիւն, Արդեօք այն յայտնի չարագործն, որ անպատկառութիւնովն ամենեւին չէ ծածկում թէ՛ մարդկային ու աստուածային կարգի ու կանոններ:

րի հակառակ կեանք է վարում, աւելի՞ ատելի է քան թէ ծածուկ մեղաւորն՝ — իբրեւ այնպիսի մի մարդ՝ որ իւր ամօթալի ու անարգ գործի հետ խաբէութիւն էլ է բանեցնում ամեն պատուաւոր ու բարի մարդոց առաջն, որ իւր ամեն մի յանցանքը նորանով է երկար ծածկում, պարտւում, որ իրան աւելի լաւ մարդ է ցոյց տալի՝ քան թէ է խակապէս:

Յայտնի յանցաւորից կարող է մարդ զգուշանալ, որ իւր համար վտանգաւոր չլինի: Կան միջոցներ՝ կամ հեռու կենալու նորանից կամ վախացնելու նորա աչքը: Բայց ծածուկ մեղաւորն առաքինութեան դիմակ է իւր երեսին դնում. ձեռք է բերում պարզ սիրտ ու հոգի ունեցող մարդոց հաւատարմութիւնն, ու նոցա թունաւորում է իւր ժպիտովը, դեռ իրանից խաբուածներից պատուոյ հարկ ու մաքս էլ է ստանում, մինչդեռ նոցա անարգանացն ու նզովքին արժանի է:

Մտիկ տուէ՛ք այն կողմն, այնտեղ կանգնած է հասարակաց ինչքը վատնողն, այրիներին ու որբերին խաբողն՝ ու իւր արդարութեանը համար պատիւ ու մեծարանք է ստանում, մինչդեռ իւր խաբեբայութիւններովն արժանի էր հրապարակական պատժի: Մտիկ տուէ՛ք այս կողմ՝ վաշխաւուին, որ ծածուկ աղքատ մարդոց կեղեքում է, նոցա արիւնը ծծում, բայց իրան իբրեւ բարեպաշտ քրիստոնեայ՝ պատուել է տալիս: Մտիկ տուէ՛ք այն տեղ շնացողին, որ իրաւանց, արգարութեան ու բարոյականութեան համար կեղծաւորաբար նախանձախնդիր է իրան ցոյց տալիս՝ ու ընտանեաց սուրբ խաղաղութիւնն իւր շնական մարմնասիրութեամբը խանգարում: Այն տեղ նայեցէ՛ք, որոգայթներ լարող նենգաւորն, որ այս տեղ շողոքորթում է, այնտեղ մուր է քրտում, որ իւր ատելութեան, նախանձի խեղճ և ստոր պատուասիրութեան նպատակներին հասնի, որ երկպառակութիւն է քցում աղգականների, հարեւանների ու քաղաքացիների մէջ ու իրարից բաժան բաժան անում. ու էլի իբրեւ մի շատ բարեսէր, ամենին լաւութիւն կամեցող ու երախտաւոր մարդ՝ իւր ցանկութեանը համեմատ՝ պատիւ վայելում ուրիշներից, այնպէս ցոյց տալով որ, ամենի լաւ դրութիւնն ու վիճակը իւր սրտին շատ մօտիկ է ու ցանկալի: Նայեցէ՛ք այնտեղ, երկտառարդն, որի մասին միամիտ ծնողքը վատ բան մտքներիցն անգամ չէին անց կացնում ու այսօր դեռ ևս առաքինի էին համարում, բայց նա իւր ան-

մեղութիւնն արդէն վաղուց ծածուկ մուլութիւնների մէջ կոր-
ցրել է:

Ի՞նչ ես ասում, իւր յանցանքներով յայտնի ու ճակատին խա-
րանի դրոշմ ունեցող չարագործն աւելի՞ գարշելի է՝ քան թէ այս
ծածուկ մեղաւորները, ուղումեմ ասել, քան թէ նոքա, որոնցից ոչ
ոք չի կարող զգուշանալ, որովհետեւ իրանց արատաւորութեամբ սիրտը
պատուաւոր մարդու երեւոյթքով կարողանում են ծածկել ու ամեն
մարդոց դորանով գարշելի կերպով խաբել:

Նոքա դեռ ևս իրանց վերայ իշխել ու իրանց մեղքերը գոնէ
այնքան զապել գիտեն, որ դեռ ևս կարող են իրանց սանձել, որ
իրենց սրտինը՝ գթգոհութեամբ, տհաճութեամբ, կամ մի ուրիշ
կերպով դուրս չգայ ու չյայտնուի: Նոքա յանցանքներ են գոր-
ծում ոչ թէ անգիտութեամբ, այլ շատ լաւ իմանալով՝ թէ ինչ
գարշելի բաներ են անում: Նոքա իրանց խաւարի գործերը միշտ
առաջ են տանում ու կատարում՝ իրանց մտքումն արդէն որոշած
ու վճռած ճանապարհով ու ծրագրով: Յիրաւի, այսպիսի գարշելի
մարդիկն արդարութեան և իրաւանց վերայ դատաստան անող-
ների առաջը շատ աւելի պատժի արժանի են, քան թէ այն թրշ-
ուառներն, որ իրանց բռնն կրքերի յուզմունքից տարուելով,
հազիւ թէ այնուհետեւ գիտեն ու հասնում են իրանց գարշելի
գործի այն ամենաստոր աստիճանին, որոյ մէջ իրանք իրանց քը-
ցում են:

Այս պատկերի մէջ քեզ ճանաչիր, գլխիցդ մինչեւ ոտքդ դողա-
լով, դո՛ւ ինքդ քեզ կորցրած ու փչացրած մարդ, որուն իւր խրդ-
մտանքն ասումէ թէ՛ այո՛՝ դո՛ւ ես այն կորած մարդը և որն որ
դեռ ևս ունի այնչափ զգացմունք՝ ուղիղ ու ծուռ գործի մասին,
որ կարող է հասկանալ թէ՛ ինչ բանն է ազնիւ՝ կամ ինչն՝ անազ-
նիւ: Ճանաչիր քեզ այս պատկերի մէջ, ուրիշների պատիւնն ոտքի
տակ առնող, չարահոգի մարդ. այս պատկերի մէջ ճանաչիր քեզ,
ուրիշների սեփականութիւնն անպիտան ճանապարհներով քու
ձեռքդ քցող չար ու յափշտակող գազան. ճանաչիր քեզ, այս
պատկերիս մէջ, խորամտնկ ու նենգամիտ ինքնասէր, որ ուրիշ-
ների համար ուրախութեամբ ու սիրով փոս ես փորում. ու դու
թունաւոր դրպարուիչ, որ միւսնոյն շրթունքներովդ զրպարաւա-
ծին շողորթութեամբ ինչ շրթունքներովդ որ մի քիչ առաջ նորան
դրպարուել ես:

Դու շատ ու շատ աւելի վտանգաւոր ես ամեն մարդոց համար, քան թէ յայտնի չարագործը. բայց այսպէս է բերում բանը քո մոլութիւնիդ տեսակն, որ քեզ իսկ համար էլ աւելի վտանգաւոր է. սլատձառն որ քեզ ոչ ոք չէ կարող խորհուրդ տալ քո բռնած ճանապարհդ փոխելու, քանի որ քեզ յաջողում է քո նեխած ու ապականած սրտիդ թունաւոր խոցն աշխարհի աչքիցը ծածկել: Քո՛ ամեն վատ ու գարշելի բան՝ ծածուկ տեսնելդ ու ծածուկ պահել կարողանալդ՝ քեզ աւելի միամտացնում է, որ աւելի ապահով ու անկասկած մնաս ու մնաս քո մեղքերիդ մէջը. քո շարունակել կարողանալդ քո վատ գործերդ ու ամենեւին յետ չկենալդ նորանցից՝ աւելի ոյժ է տալի քեզ ու զօրացնում քեզ՝ քո բռնած այն ճանապարհի մէջ, որով քո սիրտդ ու հոգիդ պէտք է ապականես ու փչացնես. որչափ որ երկար ժամանակ կարող ես դու քո ծածուկ անսխտան գործերն՝ առանց իմացուելու՝ շարունակել, այնքան աւելի դարհուրելի կերպով չարի հոսանքը ուռչում, բարձրանում է, ու աւելի կատաղարար քո վերայ պէտք է յարձակուի:

Թէեւ դու արդէն սլատձուած ես, որովհետեւ արդէն զգում ես՝ որ քո սիրտդ, քանի դնում է, դժոխք է սկսում դառնալ. այն՝ քո վատ գործերիդ մեծութեանը համեմատ՝ արդէն դու բաւական թշուառ ես. բայց աւելի մեծ թշուառութիւնը յետոյ պիտի գայ քո գլխիդ: Կարելի է, դու ասումես քո մէջդ թէ՛ դեռ ես թշուառութիւն չեմ զգում ու չեմ հասկանում, որ իմ սրտիս մէջը դժոխք է: Ի՞նչպէս կարող ես այդ ասել. ապա ինչո՞ւ ես վախենալով՝ ծածկում քո մեղքերդ: Ուրեմն զգում ես, որ քո գործերդ գարշելի են: Եթէ որ քո գործերդ ուղիղ եւ մաքուր լինէին, խաւարի մէջ կծած կէ՛ր, կթագցնէ՛ր, եւ արդեօք մարդուս իւր անարժանութեան զգացմունքն արդէն մի սարսափելի պատիժ քաշելու սկիզբը չէ: Զեւս դողում հէնց այժմ էլ արդէն ու քամիից ծառի տերեւների խշխշալով շարժուելո՞ւցը: Արդեօք չե՞ս սպրտնում քաթանի նման, երբոր մտածում ես թէ՛ մի օր ամենայն բան կարող է բացուիլ, յայտնուիլ: Եւ ճշմարիտ, կյայտնուին քո գործքերդ, քանի որ երկնքումն արդարադատ Աստուած կայ:

Ինչ որ դու մեղանջումես քեզ նման մարդոց դէմը, -- ով ուզում են լինին նոքա, -- շուտ՝ թէ ուշ՝ ծանր կերպով փոխարէնը կատանաս իբրեւ քո հատուցումնդ ու քո վերայ յետ կդառնան քո տարածներդ: Ամեն մի ոտնակոխ արած սլատիւ, ամեն մի չյար-

գուած, կամ անտես արած արդարութիւն և իրաւունք, ամեն մի արդար ճանապարհով ձեռք բերած ինչք՝ շուտ թէ ուշ իրանց գանգատաւորները կունենան ու կգտնեն: Մի կարծիք, որ քո խորամանկութիւնդ քո գլխից կհեռացնի՝ քեզ համար անվնաս կերպով՝ ամեն մի շատ անախորժ բան, որ դուրս կգայ ապագայում: Քեզանից մի աւելի խելօքը քեզ կյաղթի ու դու կյաղթուես, որովհետեւ, եթէ ոչ քո խղճմտանքդ, գոնէ ինքդ քեզ լաւ ճանաչելդ թէ՛ ինչ գործերի տէր մարդ ես, քեզ կտկարացնի: Մի յուսար, որ քո ունեցած անունդ ու ազդեցութիւնդ քեզ կփրկի. քեզանից աւելի զօրաւորն՝ իւր ունեցած անունովն ու ազդեցութեամբ քո վերայ կգայ, և աշխարհիս վերայ ամենից աւելի զօրաւորը՝ հասարակաց կարծիքն է: Նա ջլատումէ զօրաց զօրութիւնը, նա իշխաններին ցած է գլորում արիւնով արատաւորուած իրանց աթոռից: Մարդոց քեզ ներելուն վերայ յոյս չունենա՛ս. չարագործի երեսի դիմակը հանել, նորան ցոյց տալն աշխարհին իւր խկական կերպարանքովն ու մարակելով խրատելն իւր ամօթալի ու չար գործերին համար՝ ամեն մի մարդու պարտականութիւնն է: Ինքդ քեզ միամտացնիլ մի, որ դու քո գործերովդ ծածկուած կըմնաս. ոչ ոք քո ինչ եղածդ երբէք չի ճանաչիլ ու քեզ արժանի եղած բաժինդ, լաւն ասեմ, պատիժդ չես ստանալ: Վիրաւորուած մարդիկ սուր յիշողութիւն ունին և երկար ժամանակ բան չեն մոռանում. տարիներով պտուռմեն հետքն այն մարդոց, որ իրանց քաշած զուրնեղութիւնների պատճառներն եղան:

Ինչ որ դու քո դէմ, քո անձիդ դէմ մեղանչումես, թէ ինքդ, և թէ քո մարմինդ բոլոր աշխարհին կըմատնեն՝ յայտնելով արածներդ: Մածուկ պահած մոլութիւնդ՝ քո խոր ընկած աչքերիցդ կը քարոզուի, ու քո քայքայուած առողջութիւնդ ամենուն կիմացնեն քո խորշումներդ: Մի վատառողջ, շուտ թաւամոլ նոր սերունդ քո սրտիդ համար տանջանք կըլինի, երբ որ նոցա վերայ կընայես, և քո կենաց ճանապարհի վերայ ու քո գերեզմանիդ շուրջը փուշեր կըցանի: Մի թէ կարծումես, որ դու միայն կարող ես մահկացուների մէջ այն անհատը լինել՝ իբրեւ բացառութիւն՝ որ ծածուկ մեղքերի վատ հետեւանքից անվնաս մնաս: Աւզումես դու մենակ այն մարդը լինել, որ բնութեան յաւիտենական օրէնքներից մի բացառութիւն լինի, այսինքն է, տիեզերաց մէջ գրած

աստուածային կարգիցը դուրս մի մարդ մնան: Չէ, չէ, մի սը-
խալուիր, ու այդպիսի բան մտքիցդ ամենեւին մի անցկացնիլ. լավ
խմացիր, որ աշխարհիս օրէնքն այն է՝ որ մի մարդ այն պէտքէ հնչի՝
ինչ որ ցաւել է:

Հէ՛, ի՞նչ է. սարսափի է գալի վերադ, իրաւունք ունիս, պէ՛տք է գայ վրադ այդ ահ ու դողն. որովհետեւ այդ սարսափն, այս-տեղ մի բարոյականութեան քարոզչի լեզու չէ, որ խօսումէ. այլ աշխարհի ամեն փորձաւութիւններն են քեզ բարձր ձայնով այդ ասում: Կան մի մի սարսափելի ճշմարտութիւններ, որ ո՛չ գինու գսլորշիքով կարելի է թմրացնել, ո՛չ կակուղ բարձի վերայ քնով անցկացնել. ո՛չ ուրախ ուրախ կատակներով՝ իբրեւ մի ծիծաղելու բան՝ գլխից դէն քցել: Այդ ճշմարտութիւնները միշտ կան, չեն անհետանում, միշտ եւ անդադար վերադառնում են մեր միտքն ու փրտը մտնում ու մեզ չարչարում, այս՝ յաւիտենական դա-դառտանի ճիւղաղները:

Եւ գու, որ այս տողերը կարգումես, լաւ իմանալով քո ծածուկ
յանցանքներդ, որ քո սրտիդ վերայ ծանրանումեն՝ — ազատիր
քեզ. կարելի է, որ դեռ ևս բոլորովին ուշ չէ այն ուղղելու՝ ինչ
որ գու ծածուկ արել ես իբրեւ վատ գործ. կարելի է, որ դեռ ևս
շատ ուշ չէ դարձեալ մի հանգիստ՝ ուրախ՝ ամբասիր խղճմտանքի
տէր լինելու. դարձեալ ուրախութիւն վայելելու և մաքուր սրբ
տոյ լաւ մարդոց մօտը կանգնելու, դարձեալ առանց լքման
կարողանալու դէպ ի վեր նայել ամենագէտ Աստուծուն:

Թո՛ղ քո-ւր թո՛ մարմնական անվայել զո-ւարճո-ւթի-նե-րդ, որոնցից
հրապարակա-ւ մահա-ւն. բայց թող քո անմաքուր դիտաւորութիւն-
ներդ, որ դու իրաւացի երկիւղով ծածկումես մարդկանցից. հե-
ռո՛ւ կայ քո վատ ընկերներիցդ, որ քեզ վերջապէս կատարեալ
չարագործ պէտք է անեն: Թէ՛ դու սխալուել կարող ես, կամ՝ եր-
կար ժամանակ տարուբերուել անելու այն բանն, ինչ որ ուղիղն է
և ընդունելին՝ այդ բանից մի ամաչիլ: Դու մարդ ես. դու ման ես
գալի հողի և յաւիտենականութեան մէջ, ուղումեմ ասել, որ
դու՝ հողեղէն ես ու մահկանացու՝ հողի բաժին մարմնովդ,
և միանգամայն յաւիտենականութեան պատկանող՝ անմահ հո-
գւովդ. յաւիտենական կենաց մէջ մտն և բաժին ունեցող մի
բանաւոր ու կատարելութիւն ունեցող էակ ես, թէ՛ և քո մէջ
խօսումեն թէ՛ զգայականութիւնն և թէ՛ բանականութիւնը: Բայց

քո յուշութիւնիցդ ու թուլութիւնիցդ ամաչիր, ու մի կարծիլ թէ չես կարող փոխուել, լաւանալ, սուտ հրապոյրներից քեզ կտրելով, ազատուելով: Մի փորձիր, կարելի է դեռ ևս բաւական ոյժ ու կարողութիւն ունիս ինքդ քո գլխիդ տէրը լինելու ու քեզ վերայ իշխելու:

Ն/թէ ծածուկ կերպով վնաս ես տուել, վազիր՝ փոխարինիր, ինչպէս որ կարող ես. այդ գործդ երկար աւարիներ քո սրտիդ վերայ լաւ ներգործութիւն կունենայ ու մի ախորժ զգացմունք քո մէջդ կ/թողնի: Ն/թէ խաբել ես, վազիր, գնա՝ արած վատ գործիդ հետեւանքներն ուղղելու, ջնջելու, անհետացնելու, անարդարութեամբ ձեռք բերած գումարը փոխարինիր եռապատիկ ու չորեքապատիկ: Ն/թէ դու վիրաւորել ես, ցաւացրել, վազիր՝ գնա՝ հաշտութեան ճանապարհը բռնիր՝ ոչ խօսքերով, այլ գործերով: Այն մի տեղ և ոչ երբէք թոյլ մի տալ, որ անձնական պատուոյդ մասին ունեցած զգացմունքդ քեզ ճանապարհիցդ հանի ու քեզ թելադրի արած վատ գործդ միայն վարագուրելու, փոխանակ ուղղելու և բժշկելու: Բժշկիր արած գործդ: Ամեն մի ծածուկ մեզք, սրտի համար քաղցկեղ է, որ ամեն օր՝ քանի գնումէ՝ տարածվումէ: Պատուոյդ մասին ունեցած սխալ զգացումովդ մի թողուր քեզ յետ կենալ քո լաւ դիտաւորութիւնիցդ, թէև ուրիշները պարծենան էլ՝ թէ խեղճացար իրանց առաջն, քո մեզքդ ճանաչելով: Ն/թէ որ պատահի ևս, որ քեզ լաւ մարդու տեղ էլ չդնեն, այդ ևս պէտք է ընդունես իբրեւ քո յանցանաց արդար պատիժն ու ասես, արժանի եմ:

Նրանի անմեղին ու արդարին՝ որ Քո առաջդ, ո՛վ Աստուած և Տէր, գաղտնի մեղքիցն ազատ է ճանաչում իրան, որ առանց խղճի խայթոցի կարող է իւր աղօթքը դէպ ի Քեզ ուղղել և առանց երկիւղի ու քաշուելու, իւր նման մարդոց առաջը դուրս գալ: Քո առաջդ ոչ ոք չի արդարանալ, ոչ ոք սուրբ չէ: Ո՛վ կարող էր Քո առաջդ կանգնել, եթէ որ դու մեզ հետ անաչառութեամբ դատաստանի մտնել կամենայիր: Բայց Դու, ողորմումես մեզ, ամենողորմ Տէր, որովհետև դու ճանաչումես մեր տկարութիւնն ու թուլութիւնը:

Ո՛վ Աստուած, ոո՛րք սիրտ հասարակիւ իմ Դէզ, ու արժեք ինչ նոր ուղիղ հոգի:

Քո երեսիցդ ինձ մի քցիր, և Քո Սուրբ Հոգիդ ինձնից մի հանիլ:

(Թարգմ.)

Գ. Ե. Ա.